

Türkiye Cumhuriyeti'nin ABD ve Avrupa'da Tanıtılma Çabası Tarsus Vapuru Seyyar Sergisi

Cengiz Mutlu*

Giriş

Osmanlı Devleti'nin ilk katıldığı uluslararası sergi 1851 Londra sergisiydi. Birçok ülkenin katıldığı sergide 22.000 civarında eşya sergilenmişti. Londra Hyde Park'ta düzenlenen sergiye Kraliçe Victoria Osmanlı Devleti'nin de katılımını istemişti¹. İngilizlerin gözünde Osmanlı şayet daha iyi yönetilen bir imparatorluk olursa, Ruslara karşı daha canlı bir tampon, Osmanlı'daki gelişme İngiliz malları için daha iyi bir pazar ve yabancı sermaye için daha büyük güvenlik demektir. Osmanlı bürokrasisinin Avrupalılarla iş birliği hedefi, İngilizlerin Osmanlı'yı destekleme siyasetine taraftar bulmasını kolaylaştırabilirdi². Londra sergisine zamanında ulaştırılmayıp ürünler geç teşhir edilse de, bu girişim Batı dünyası ile siyasi iktisadi ilişkilerin geliştirilmesi açısından önemliydi³. Osmanlı Devleti'nin katıldığı ikinci uluslararası sergi 1855 Paris Evrensel Sergisi'ydü. Osmanlı Devleti sergiye 787 özel ve resmi kuruluşla katılmıştı. Açılışını Fransa İmparatoru Napolyon ve İngiltere kraliçesi Victoria'nın birlikte yaptığı sergi 1855 Kırım Savaşına denk gelse de sergiye katılım yüksek olmuştu⁴. 1862 Londra Evrensel sergisine Osmanlı Devleti hazineye yük getireceğinden dolayı

* Doç. Dr., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Karasu Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Sakarya/TÜRKİYE, cengizmutlu@subu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1192- 8528

- 1 Adnan Giz, "Dünya Sergilerinde Türk Mamulleri", *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*, S. 18, İstanbul 1967, s.11.
- 2 Reşat Kasaba, *Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Ekonomisi*, Belge Yayınları, İstanbul 1993, s. 49.
- 3 Sevilay Kasap, *Sergi-i Umumi Osmani, 1863*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2003, s. 3.
- 4 Menekşe Yıldız Uslu, *Osmanlı Devleti'nin Yurtdışında Katıldığı Uluslararası Sergiler*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2016, s.17

katılmak istememişti. Fakat gerek Avrupa devletleri nezdinde imajının zedelenebileceği, gerekse ziraat, sanayi alanlarında ilerlemelerden şüphe edilmemesi için sergiye katılım kararı alınmıştı. Osmanlı ürünleri Londra'da 25 pavyonda teşhir edilmişti⁵. Abdülaziz döneminde Osmanlı Devleti yoğun bir şekilde dışa açılırken, Avrupa devletleri arasında yer almak istediğini gösterme amacındaydı. Kendisine olumlu bir imaj vermek isteyen devlet İstanbul'da sergi düzenlenmesine karar vermişti. 1863'te düzenlenen İstanbul Sultanahmet'teki sergiye birçok ürün ve eşya Avrupalılara teşhir edilmiş ve dış basında Osmanlı sanayii için övgü dolu cümleler sarf edilmişti⁶. Osmanlı Devleti'nin katıldığı evrensel sergiler arasında 1867 Paris sergisi özel öneme sahipti. Fransa imparatoru tarafından şeref konuğu olarak davet edilen Abdülaziz sergiye katılmak için Paris'e gitmiştir. Sergide tarım, sanayi ürünleri yanında Osmanlı yapıları olarak, bir cami, Boğaziçi köşkü ve hamam sergilenmiştir⁷. 1873 Viyana Evrensel Sergisine III. Ahmet Çeşmesi'nin bir örneği, bir hamam, kahvehane, fırın Osmanlı yapılarını oluşturmuştu⁸. 1889 Paris evrensel sergisine Fransız ihtilalinin 100. Yılı olması hasebiyle Avrupa monarşileri katılmamıştı. Bu nedenle Osmanlı Devleti resmen katılmadan bireysel başvurularla temsil edilmişti. Osman Hamdi Bey ve Halil Paşa'nın eserleri madalya kazanmıştı⁹. 1893 Chicago sergisi Osmanlı Devleti'nin bir komisyon oluşturarak katıldığı bir sergiydi. Kolomb'un Amerika'yı keşfinin

5 Rıfat Önsoy, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Katıldığı İlk Uluslararası Sergiler ve Sergi-i Umumi Osmanî (1863 İstanbul Sergisi)", *Bellekten*, C 47, S. 185, Ankara, Ocak 1983, s.203-204.

6 Kasap, *agt.*, s. 67.

7 Gökhan Akçura, *Türkiye Sergicilik ve Fuarçılık Tarihi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 34.

8 Nurdan Gür, *1900 Yılı Uluslararası Paris Sergisinde Osmanlı Devleti*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 17.

9 *1889 Paris Umumi Sergisi*, TBMM Milli Saraylar, İstanbul 2010, s. 7. Abdülhamit tahta çıktığında Türklerin itibarı Avrupa nezdinde yerlerde sürünmekteydi. Nitekim, 1867 Girit isyanı, 1875 iflası, 1876 Bulgar ayaklanması ve Gladstone'un kaleme aldığı "*Bulgarian Horrors*" adlı yergi eseri -eserde Türklere şiddetli biçimde saldırılmakta, Türkler Avrupa'yı terke ve Asya'ya geri dönmeye çağrılmaktaydı- imparatorluğun imajını yerle bir etmişti. Üstelik bir de meclis-i mebusanın kapatılması, kanun-i esasının askıya alınması Abdülhamit'i batılıların gözünde müstebit bir hükümdar yapmıştı. Halkla ilişkiler uzmanı olan Abdülhamit, aydın bir hükümdarın yönetiminde, modernleşme hamlesi başlatan bir ülke imajını yayması gereği bilincindedeydi. Evrensel sergilere katılımın önemini 1867 Paris sergisinde sanayi gücünü hayranlıkla incelerken fark eden Abdülhamit, kalkınan ve modernleşen Osmanlıyı yurt dışında tanıtmak için fırsatlardan yararlanma yolunu tutmuştu. Bk. François Georgeon, *Sultan Abdülhamit*, Homer Kitabevi, çev. Ali Berktaş, İstanbul 2006, s. 318-319.

400. Yılı münasebetiyle ABD teknolojik ürünlerini sergilemeyi amaçlamıştı. Bir Amerikan kongre üyesince davet edilen Sultan Abdülhamit sergiyi fırsat olarak telakki etmişti. Sergide Türk maden ürünleri teşhir edilerek Amerikan pazarına sunulmuştur¹⁰. Lozan Barış Antlaşması ile siyasi bağımsızlığını kazanan Türkiye Cumhuriyeti Avrupalı devletler nezdinde saygın bir konum elde etme niyetindeydi. Çok yönlü bir çağdaşlaşma hamlesi olarak görülen Karadeniz vapuruyla gerçekleştirilen seyyar sergi, Türk ekonomisini Avrupa'ya tanıtmayı, Türk imajını Avrupa'ya tanıtmaya gayretini sarf etmişti¹¹. Bu bildiri XIX. yy. ortalarından itibaren Türkiye'nin katıldığı, bir propaganda aracı olan Tarsus vapuruyla gerçekleştirilen seyyar sergiye değinilecektir.

1. Tarsus Vapurunun Yola Çıkışı

Türkiye turizm kurumunun tertiplelediği Batı Akdeniz turistik seyahati için hazırlanan Tarsus Vapuru 30 Mayıs 1953'te hareket etmişti. Büyük bir kalabalık eşliğinde uğurlanan vapurda 532 yolcu bulunmaktaydı. İçinde sergiyi barındıran geminin Pire, Napoli, Cenova yoluyla Barselona'ya gitmesi planlanmıştı. Bir ay kadar sürecek olan bu seyahate Turizm kurumu başkanı Lütfi Kırdar da iştirak etmişti. Vapurun hareketinden önce Lütfi Kırdar verdiği beyanatında, modern Türkiye'yi tüm hüviyetiyle Akdeniz ülkelerine tanıtmak amacıyla seyyar sergi hazırlandığını, vapurun Pire, Palermo, Palma, Marsilya, Cenova'da ikişer, Napoli, Nis ve Barselona'da beş gün konaklayacağını, konaklama yerlerindeki halkın da ziyaretinin hedeflendiğini söylemişti. Beyanatta, olgunlaşma enstitüsünün 70 parçalık elbise koleksiyonundan mürekkep defilenin, Atina, Roma, Paris'te de teşhir edileceğinin altı çizilmişti. Sergide, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa'nın turistik açıdan tüm değerleriyle gösterileceğine atıf yapan Lütfi Kırdar, Türkiye'nin başlıca ihraç mamulleriyle maden ve kıymetli mahsullerinin de sergileneceğini, ayrıca serginin bir hususiyetinin de NATO'ya ait bir köşeyi ihtiva edeceğini sözlerine eklemiştir¹². 20.15'te Çanakkale önüne gelen Tarsus'ta, Dumlupınar denizaltısında ölen aziz Türk şehitleri için bir merasim yapılmıştı. Şehitler için saygı duruşunun ardından denize çelenk atılmış ve ardından Lütfi Kırdar bir konuşma yapmıştı. Gemide hoşça vakit geçiren Tarsus yolcuları Pire limanında karaya çıkar çıkmaz Atina'ya gidip Akropol

10 Akçura, *age.*, s. 38-40.

11 Celil Bozkurt, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Bir Propaganda ve Tanıtım Hamlesi: 1926 Seyyar Sergi ve Avrupa Seyahati", *Bellekten*, C 83, S. 298, 2019, s. 1127.

12 *Akşam*, 31 Mayıs 1953, s. 1, 2; *Cumhuriyet*, 24 Mayıs 1953, s. 1,6.

harabelerini gezmiştir. Yanında kordiplomatlar ve Atina Büyükelçisi Cemal Taray olduğu halde gemiyi gezen Yunan kral ve kraliçesine Türkiye turizm kurumu başkanları Lütfi Kırdar ve Cihat Baban eşlik etmişti¹³. 1 Haziran'da Yunanistan'dan ayrılan Tarsus, 3 Haziran'da muazzam binaları, muntazam yolları ve bahçeleriyle Palermo'da büyük samimiyet ve misafirperverlikle karşılanmıştı. Bol bol alışveriş yapan Tarsus yolcuları iki gün çok güzel bir şekilde ağırlandı. Palermolular geminin hareketinden saatlerce önce rıhtımı doldurmuş, gemi ayrılıncaya dek yerlerinden ayrılmamışlardı¹⁴.

Serginin geminin uğrayacağı limandan önce gezilemeyeceği, 19 Haziran'da Cebelitarık Boğazı'nı geçerek 20 Haziran'da Casablanca limanına varılması ve orada iki gün geçirileceği ilgililere iletilmişti. 21 Haziran'da buradan yola çıkacak geminin bir sonraki uğrak yeri ise Kanarya adalarının merkezi Las Palmas olacaktı. Kristof Kolomb'un Amerika seyahatine Las Palmas limanından hareket ettiğini hatırlatan Panaroma muhabirine göre, Tarsus'ta tıpkı Kolomb gibi okyanusun enginliklerine açılacaktı. On bir günlük bir okyanus yolculuğu hesapladıklarını dile getiren Hakkı Devrim, Tarsus yolcularının sıkılmayacaklarını, zira gemideki zengin eğlence programlarının yolculuğu neşeli bir hale getireceğine inandığını ifade etmişti. Orhan Boran ise gece balo ve müzik, gündüz salon oyunları, müsabakalar ve filmlerle bezenmiş zengin bir programlarının olduğunu söylemiştir. Amerika kıtasına ilk ayak basacakları yerin Havana olduğunu ve burada meşhur puro fabrikalarından plajlara kadar birçok noktanın gezileceğini söyleyen Orhan Boran, durak olarak Miami'yi işaret etmişti. Orhan Boran'ın, Miami'nin villalarını, zenginliklerini, adacıklarını, plajlarını betimlemesinin ardından söz alan Hakkı Devrim, zenginlerin uğrak yeri olan Miami'deki gece hayatına atıf yaparak buradaki birçok gazino ve kabarenin de gezi programına dahil edildiğini söylemişti¹⁵.

2.Fransa Ziyareti

1 Haziran'da Marsilya'ya varan ve burada bir gün geçiren Tarsus yolcuları Vilfranche'ye seyahat etmişti. Burada Fransa'nın turistik güney sahillerinden Nice, Cannes, Monte Carlo'ya geçen plaj ve şatoları gezen Tarsus yolcuları, burada dünya sinemasının ünlü aktörlerini görme fırsatı yakalamıştı¹⁶.

13 20. *Astr Dergisi*, 2 Temmuz 1953, C 3, S. 47, s. 25,30.

14 20. *Astr Dergisi*, 9 Temmuz 1953, C 3, S. 48, s. 7.

15 *Panorama*, Yıl 1, S. 3, Temmuz 1954, s. 15.

16 20. *Astr Dergisi*, 30 Temmuz 1953, C 2, S. 51, s. 7.

Paris'te Louvre bahçesindeki şenliklerde Türk olgunlaşma enstitüsüne bağlı Türk kızları Fransız modacıları, sosyeta, yazarları ve kalabalık bir topluluk önünde modernize edilmiş Türk motiflerinden mürekkep elbiseleri sergileme imkânı bulmuşlardı. Türk sefiri Numan Menemencioğlu ve müsteşar Cahit Hayta'nın da katıldığı davet, Türk basın ataşesi Cevdet Lagaş tarafından Türk heyetinin şerefine verilmişti. Gayet başarılı olan defilenin nihayetinde Fransız misafirlerin dağılmasından sonra Türkler baş başa kalıp defileyi sergileyen kızlar masalarda Akdeniz'deki seyahatlerini anlatmışlardı. Ertesi gün Fransız modacılar Türk motiflerini beğendiklerini dile getirmişlerdi¹⁷.

3. Cazablanca Ziyareti

20 Haziran'da kargaşa ve kaos içerisindeki Casablanca'ya varan Tarsus'taki yolculardan biri de Panaroma'nın Tarsus muhabiri Hakkı Devrim'di. Casablanca'nın şehircilik açısından mükemmel bir dizayna sahip olduğunu öne süren Hakkı Devrim, gemideki yolcuların büyük kısmının ilk kez yurtdışı seyahate çıkarken adeta bir bayram gününü yaşadıklarını bildirmekteydi. O günler Hakkı Devrim'in kalemine şu şekilde yansımıştı: ...*Gemide iki orkestra var. Biri dans ve caz orkestrası; zıplamak için! Öbürü daha ağır başlı; Franz Lehar'ın operetlerinden parçalar, çığan havaları tellendiriyor. Herkes şu kanaate varıyor. Seyahat en mükemmel şey. Yepyeni bir hüvviyet, yepyeni bir hava veriyor.* Gemideki herkesin 400'ünün de memnun olduğunu, eski dönemlerde Amerika ve Avrupa'ya seyahatin hali vakti yerinde insanlarca bile hayal olduğunu dile getiren Hakkı Devrim, Türkiye turizm kurumunun orta halli bir insana bu fırsatı bahşettiğine vurgu yapmıştır. Hakkı Devrim'e göre, Türkiye'yi tanıtmak sadece Turizm kurumuna düşmekteydi. Gemide; eğlence kısmını gayet başarılı bir şekilde Orhan Boran'ın idare ettiği, içeriğinde bulmacadan, asayiş haberlerine ve moda kadar birçok küpürü barındıran bir gazete çıktığını haber veren Hakkı Devrim, gündüzleri güneşlenen hanımların gece şık tuvaletleri ile suvarelere katıldıklarını anlatmaktaydı. Geminin Casablanca'ya vardığı gün Hakkı Devrim'in kalemine şu şekilde yansımıştır:

“Dört yüz Türk'ün grup grup caddelere dağılması, yerli ahali üzerinde bariz bir heyecana sebep oldu. Büyük bir misafirperverlik yarışına girdiler. Fransız idarecileri de şehre büyük bir itimat ve emniyet havası telkin etmiş. Ufak tefek suikastler, müfrit milliyetçilerin marifetlerinden başka bir şey değil. Şehri çok sevdik. Kaldırımlara

17 *Akşam*, 20 Haziran 1953, s. 1,2.

kadar uzanan kahve ve gazinolarda oturarak yerli ahaliyle ahbablık ettik, öteberi aldık gemiye döndük. Ayrılırken büyük bir kalabalık bizi teşyie gelmişti. Akdeniz ikliminde henüz kurtulamadık. Oldukça sıcak”.

Hakkı Devrim, Türkiye turizm kurumunun başkanı Lütfi Kırdar’ın gemidekilerle sıhhatlerine kadar ayrı ayrı ilgilendiğini, gemide her daim gayet sakin, telaşsız duruşunun kendilerine huzur ve güven telkin ettiğini haber veriyordu¹⁸.

Akdeniz’de yapılan bu seyahatle Türkiye; Yunanistan, İtalya, Fransa ve İspanya gibi memleketlerde en güzel şekilde tanıtılmıştı. Tahmin edilenin çok üstünde ilgi ve takdirle karşılanan vapurda Türk iş adamları da dahil edilmişti. Türk iş adamları İspanya ziyaretinde Barcelona fuarından faydalanmıştı. 100.000 kişinin gezdiği Tarsus sergisinde özellikle, MKE, Sümerbank, Etibank ve İller Bankasının pavyonları yabancı iş adamlarının fazlasıyla ilgisini çekmişti. En fazla ilgiyi çeken ise seramik, halı ve elişleri sergisi olmuştu. Tarsus, Yunanistan, İtalya, İspanya ve Fransa’daki Türk hariciye memurlarınca karşılanmış, yakın ilgi ve alaka gösterilmişti. Ziyaret edilen yerlerde modern Türkiye hakkında esaslı bir fikir verilmiş oldu¹⁹.

4. Tarsus Vapurunun Amerika Seyahati

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bölgesinde güvenlik endişesi hissettiğinden milli savunmasına büyük önem vermişti. Bu yüzden 1945’ten beri bütçesinin neredeyse %48’ini milli savunmasına ayırmakta hatta bu oran bazı yıllarda %60’ları bulabilmekteydi. 500.000 gencini silah altında tutan,- Avrupa’nın en fazla asker besleyen memleketi- iktisaden az gelişmiş bir ülke olan Türkiye topraklarındaki hayat seviyesini yukarılara çıkarmakta zorlanmaktaydı. Türkiye düşük olan hayat standardını hali hazırdaki seviyede tutma hususunda büyük çaba sarf etmekteydi. Bu yüzden randıman verecek yatırımlara şiddetle ihtiyacı olmakla beraber, bunları finanse etmek için dış yardıma ihtiyacı vardı²⁰.

Washington büyükelçiliği basın ataşeliğinden Altemur Kılıç Kore Savaşı’nın ardından Ankara’ya bir yazı yollamıştır. Kaldığı müddet zarfında Amerikalıları gayet iyi tanıdığını dile getiren Kılıç, Türkiye’nin Amerikan

18 *Panorama*, Yıl 1, S. 3, Temmuz 1954, s.16.

19 *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1953, s.4.

20 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.), 030, 01/ 132,855, 3 lef 2.

basın ve kamuoyu nezdindeki itibarının Kore Savaşı esnasında zirveye çıktığını, fakat savaştan sonra dünyadaki hadiselerin akışından dolayı ikinci plana düştüğü konusunda uyarıda bulunmuştur. Nitekim, bu dönemde Türkiye'nin bazı gerçeklerinin Amerika'ya yanlış aksettirilmesi aleyhine sonuçlar doğurmuştu. Amerikalıların savaş dönemini balayı, savaştan sonraki dönemi hakiki evlilik devresi olarak nitelediklerini söyleyen Kılıç, evlilik döneminin de parlak geçebileceği konusunda ümit vardı. Ona göre yapılması gereken yeni propaganda ve tanıtım hamleleriyle beraber Amerikan gazete ve gazetecilerine ehemmiyet verilmeliydi. Resmi yollardan yapılamayacak birçok iş şahsi dostluklarla kotarılabılırdi. Maddi metalara doyan Amerikalıyı küçük bir doğum günü tebriki ile kazanmak kabildi²¹.

Tarsus Vapuru; Yunanistan, İtalya, Fransa, İspanya, Lübnan, Mısır ve Kıbrıs'tan sonra Türkiye Turizm Kurumu 400 yolcusunu Türkiye'yi temsil vazifesiyle Amerika'ya götürmek için hazırlanmıştır. Export-Line tezgahlarında inşa edilen dönemin tecrübeli kaptanlarından Necdet Or'un süvariliğin yaptığı gemi için Panorama dergisi şu ifadelerle yer vermişti: *Her mevkide konforlu kamara ve yatakları, yaz ve kış bahçelerini teşkil eden ferah ve geniş güverteleri, istirahat, yemek müzik salonları, Amerikan barı, itinalı servis, emsalsiz yemekleriyle Tarsus, deniz aşığı Türklerin olduğu kadar Akdenizlilerin de çok iyi tanıdığı ve sevdiği bir gemidir*²². Denizcilik Bankası'nın Tarsus vapuru 63 günlük Amerika seyahatine 14 Haziran saat 12.30'da çıkmıştı²³.

Büyük bir titizlikle hazırlanan organizasyonda gemide geçirilecek günlere renk vermek amacıyla eğlence ekibi de görevlendirilmişti. Nitekim, seyahatin eğlence programları aylar evvel Vedat Ar, Hakkı Devrim ve Orhan Boran'dan müteşekkil bir komite tarafından hazırlanmıştı. Gemide ayrıca Darvaş, Fritz Kerten, ve Angelo orkestraları, caz yıldızı Sevinç Tevs, Hale-Belma kardeşlerden de görevlendirilmiştir. Seyahatin alelade olmadığını ifade eden Orhan Boran, görevlendirildikleri vazifeyi adeta bir fetih hareketine benzetmiştir. Gönülleri fethetmenin zorluğuna değinen Orhan Boran, 63 günlük programda Akdeniz'de üç büyük balo tertipleneceğini, her gece iki pavyonun açık olduğunu, sinema, skeçler, sohbet saatleri, müsabakalar ve çeşitli sürprizlerin olduğunu sözlerine eklemiştir²⁴. Yolcuları gemiye binerken nar çiçeği renkli kıyafetleriyle Türkiye turizm kurumunun hostesleri

21 BCA., 030, 01/127,822, 7, lef 2.

22 *Panorama*, Yıl 1, S. 2, Haziran 1954, s. 5.

23 *Cumhuriyet*, 15 Haziran 1954, s. 6.

24 *Panorama*, Yıl 1, S. 2, Haziran 1954, s. 4.

karşılamaştır. Üst güvertede İstanbul Milletvekili Lütfi Kırdar ve eşi Vedat Ar, Olgunlaşma Enstitüsü Müdürü Refia Hanım hararetli konuşmalar yapmıştır. Sosyetenin önemli simalarından Fatma Tatari de elinde karanfillerle karşılamada hazır bulunmuştu. Seyahatin eğlence programından sorumlu Orhan Boran seyahat hakkında Panorama muhabirine şunları aktarmıştı: *Düşündüklerimi iki kelime ile hulasa edebilirim. Fevkalade bir seyahat. Nerelere Uğrayacaksınız? Üç kıtanın en güzel limanlarına ve şehirlerine... Gideceğimiz yerleri saati saatine bilen Hakkı Devrim'i ele geçirirse, en etraflı malumatı ondan alabiliriz. Amerika seyahatinin manasını son derece geniş ve mühim olarak niteleyen Hakkı Devrim, geminin kalkınan Türkiye'yi bütün cepheleriyle yeni dünyaya tanıttacak muazzam bir sergiyi de beraberinde götürdüğünü dile getirmişti. Hakkı Devrim'e göre, son yıllarda Amerika'da Türkler ve Türkiye'ye karşı hayranlık arttığından onlara Türk eserlerini, Türkleri daha yakından tanıtmak bir memleket davasıydı. Sergide Türkiye'nin her türlü mahsulünün, nadide elişlerinin, imar ve inşaat faaliyetlerinin, çeşitli fabrika mamullerinin gösterileceğini söyleyen Hakkı Devrim, Vedat Ar'ın sergi için aylardan beri hazırlık yaptığını, olgunlaşma enstitüsünün hazırladığı Türk giyim zevkini yansıtan elbiselerin sergileneceğini sözlerine eklemiştir²⁵.*

Tarsus'la Atlantik'i geçmekte olan kalkınan Türkiye sergisinin ABD'de benzeri görülmemiş bir şekilde karşılanacağı tahmin edilmekteydi. Karşılama programları Basın-Yayın Turizm Genel Müdürlüğü, New York Türk haberler bürosu tarafından geminin uğrayacağı şehirlerin yetkili makamlarıyla temasla belirlenmiştir. İlk ziyaret edilecek liman Miami limanıydı. Şehirde Miami belediyesinin, ticaret odasının, askeri makamların Exchange ve Propeller, Rotacy gibi meslek kulüplerinin iş birliğinde karşılama komitesi kurulmuştur. Karşılama komitesinin -Türk bayraklarıyla süslenmiş motorlarca çekilecek bir houseboat içerisindeki bando ile beraber- 7 Temmuz sabahı Miami karasularında Tarsus'u karşılaması kararlaştırılmıştır. Ayrıca karşılamaya uçaklar ve Türk bayrağını taşıyan bir helikopter, gümrük muhafaza teşkilatının motorları, kız-erkek izciler, liman muhafaza teşkilatına mensup bir müfreze, muhtelif meslek grupları ve halk da eşlik edecekti. Türk bayrakları ile süslenecek Miami'nin önemli yerlerinde Türkiye'ye ait sergiler tertip edilecekti. Gemi limana varır varmaz Miami ticaret odası idare heyeti aylık toplantısını gemide yapacak ve Tarsus'un ziyaretini Miami için tarihi bir olay haline getirecek mahiyette kararlar alacaktı. Türkiye turizm kurumunu temsilen on beş kişilik bir heyet belediye

reisini ziyaret edecek ve kendilerine İzmir'e götürülmek üzere Miami şehrinin anahtarı ve İzmir belediye başkanına fahri hemşerilik tevdiine dair mesaj teslim edilecekti. Merasimde belediye başkanı bir Türk haftası ilan edecekti. 7 Temmuz akşamı için tertiplenen resmi kabulde şehrin ileri gelenleriyle Tarsus yolcuları bulunacaktı. Toplantıda Miami belediye başkanına İzmir'in anahtarı ve İzmir fahri hemşerilik beratı takdim edilecekti. Mahalli kulüpler haftalık toplantılarını Türkiye'ye tahsis edip Tarsus yolcularından bir kısmı bu toplantılara davet edilecekti. Şehir bandosu ise misafirleri için açık hava konseri verecekti. Tarsus yolcularının gerek şehir gerekse meslek gruplarıyla temaslarını kolaylaştırmak için gemide bir enformasyon bürosu kurulacaktı. Şehrin merkezindeki McAllister otelinde Tarsus yolcuları için büyük bir salon tahsis edilecekti. Otelin genel salonu Türk bayrakları, afiş ve Türkiye'ye ait fotoğraflarla süslenecekti. Hostes ve yolculardan bir kısmı Amerikan Kızılhaç'ı için kan verecekti. Miami'de düzenlenecek Türk moda defilesini, Amerika'nın tanınmış sosyal kulüplerinden Variety Clup himaye edecekti. Defileden elde edilecek geliri kulüp kendi himayesindeki çocuk hastanesine bağışlayacaktı²⁶.

Tarsus'a yolculuğunda eşlik edenlerden biri olan dönemin gazetecilerinden Şevket Rado, gözlemlerini Panaroma dergisi için kaleme almıştı. Gemiyle on dört günde Amerika'ya varan Şevket Rado'nun en fazla dikkatini çeken özgürlük heykeli olmuştu. New York'un gökdelenlerinden etkilendiğini, şehirde İstanbul'daki insanların sayısının iki katı kadar otomobil olduğuna vurgu yapmıştı. Orada 7.000 kişilik tiyatro salonlarının, Broadway'in ışıltılı, pahalı dükkanlarının tasvirini yapan Şevket Rado, gördüklerini bir rüya alemine benzetmişti²⁷.

26 *Panorama*, Yıl 1, S. 3, Temmuz 1954, s.9.

27 *Panorama*, Yıl 1, S. 2, Haziran 1954, s. 7. New York Türk haberler bürosunun teşebbüsüyle Türkiye'ye gelen Amerika'nın tanınmış modacılarından Carolyn Schnurer, Türkiye'den ilham alarak hazırladığı elbiseler Amerika'da büyük ilgi görmüştü. Vogue ve Harpers Bazaar gibi tanınmış dergi ve gazetelerde bu konuda yazılar çıkmıştır. Dergi ve gazetelerde eski Türk kültür zenginliğinin Amerikan moda alemine yeni fikirler getirdiği belirtilmiştir. Bu yeni modayla New York'dan San Fransisko'ya kadar Amerika'nın en tanınmış otuz dört mağazasında Türkiye'ye ait resimlerle teşhir edilmiştir. Carolyn Schnurer, Türkiye'den ilhamla gerçekleştirdiği defile sırasında Türkiye için şu sözleri sarf etmişti: "Birçok medeniyete beşik olmuş, modern kültürlü bir medeniyeti ziyaret etmek ister misiniz? Beş sent mukabilinde, on beş dakikad, bir vapurla Avrupa'dan Asya'da seyahat etmek hoşunuza gider mi? Zengin ve eski işlemlerden, güzel mücevherattan, lüks halılardan, tarihi çinilerden, eski elbiselerden, harikulade el yazılarından hoşlanıyor musunuz? Öyleyse Türkiye'ye gidiniz. Yedi bin senenin kültür ve

Seyahat hakkında olgunlaşma enstitüsünün müdürü Refia Övünç de bir beyanat vermiştir. Evvelki yaz Akdeniz'deki ülkelere Türk giyim tarzını tattırdıklarını hatırlatan Övünç, ABD'ye sekseni aşan eski Türk kıyafet ve motiflerini içeren ve bu motiflerin stilize ve modernize edilmesiyle oluşan kostümlerle gittiklerini ifade etmişti. Övünç, bu seyahatte teşhir yeniliğiyle mankenlerin elbiseleri tek tek değil, mukayeseye imkan verecek sentetik bir şekilde, iki elbisenin aynı anda takdim edip başarılı olacaklarına inandığını sözlerine eklemiştir²⁸.

Geminin ziyaret programı belirlenmişti. 10 Temmuz'da Miami'den ayrılacak geminin 11 Temmuz'da Charlston'a ulaşması planlanmıştı. Şehrin gezilmesinden sonraki durak 14 Temmuz'da Baltimore'du. Buradan otobüslerle Washington'a geçilecekti. Washington'daki tarihi ve turistik yerlerin gezilmesinin ardından Türk elçiliğine ve tamamlanmakta olan Büyük Camii de duraklardan biri olacaktı. Sonraki uğrak yeri ise Times Square, Bowery, Wall Street, Çin mahallesi, Central Park, Fifth Avenu, NBC televizyon istasyonu ile New York'tu. Dönüşte planda Lizbon ve Cote d'Azur da vardı. Akdeniz ve sakin olan okyanusu gayet başarılı bir şekilde geçerek 11 Temmuz'da Charleston'a varan Tarsus'ta, yolculuk boyunca günde on dört saat süren müzik ve etkinlikler eksik olmamıştı. 23 Haziran'da Las Palmas'tan ayrıldıklarını haber veren Hakkı Devrim, on günlük okyanus yolculuğunda yolcuların birbirleriyle kaynaştığını, hoşça vakit geçirdiklerini, kalkınan Türkiye sergisinde Atatürk maskından, İstanbul'un üç boyutlu tablosuna, Hacibekir lokumundan Tekel mamullerine, olgunlaşma enstitüsünün sanat eserlerinden Füreya Kılıç'ın seramiklerine kadar her şeyin mevcut olduğunu bildirmekteydi. Sergi Tarsus'un meşhur delikli salonunda başlamaktaydı.

---

medeniyetinin sanat aşkıyla yoğrulup bir kalp gibi attığı bu yer, New York'tan sadece yirmi altı saatlik bir hava yolu uzaklığındadır. Bu cami ve minare memleketinde, tarihi eserler, modern üniversiteler, müzeler ve dünyanın en eski ticaret merkezi olan Kapalı Çarşı ile omuz omuzadır. Türkiye, Atatürk'ün önderliği ile eski bir imparatorluktan modern bir cumhuriyet olmuş, eskiliğinden kurtulmakla beraber kültür ve sanat sahasındaki vaziyetini muhafaza edebilmiş, ırk, renk ve cinsiyet ayırmadan herkesin müsavi olduğu, reşit olan herkesin rey hakkı olan, hür ve demokrat bir memleketidir. Türkiye'yi ziyaret, Türklerin misafirperverliği dolayısıyla bir zevk olduğu kadar, modern oteller, tarihi yerler, Topkapı Sarayı, Kapalı Çarşı, İzmir eski pazar, kervansaraylar Hitit eserleri müzesi ve modern devlet merkezi Ankara ile görmeye değer bir yerdir." Ünlü modacı Carolyn Schnurer, Türkiye seyahatiyle hazırladığı defileyle iki ülke arasındaki dostluğu kuvvetlendirdiği gibi, iki ülkenin insanlarını da kaynaştırmaya hizmet ettiği kanaatindeydi. Bk. Aynı eser, s.13-14.

28 *Panorama*, Yıl 1, S. 2, Haziran 1954, s. 9.

Burada Atatürk maskı, İstanbul, Ankara üç boyutlu resimleri ve Mehmetçik vardı. Üst gezi güvertesinde, serginin amacını yansıtan Türkiye turizm kurumu panosu vardı. Burada Türkiye'nin tabii güzellikleri, eski ve yeni medeniyetlerin mimari eserleri, sanat süslemeleri sergilenmekteydi. Serginin üçüncü kısmı üst güverte salonunda ise kalkınan Türkiye tüm yönleriyle tanıtılmaya çalışılmış ve filika güvertesinde ise satış bölümleri vardı²⁹.

Kore ve Türkiye'nin vefakarlık ve dostluğu Amerika'nın zihninde büyük değişiklikler yapmıştı. Buna rağmen Amerikan kamuoyu Türk'ü muharip bir insan olarak tanımakta ısrar etmekteydi. Türkiye'yle ABD'nin yakınlaşması kâfi gelmiyordu. Türk Hükümeti'nin yakınlaşma çabalarının başarılı olabilmesi için Amerikan demokrasisinin en büyük dayanağı Amerikan kamuoyunun da Türkiye'yi tanınması ve sevmesi gerekmekteydi. Bu mülahazadan hareket eden Türkiye Turizm Kurumu Tarsus vapuruna Amerikan zihniyetinin anlayacağı tarzda kalkınan Türkiye sergisini yerleştirmişti. Yolda mazot, su gibi gemin ihtiyaçları Fas, Kanarya Adaları ve Küba'dan karşılanmıştı. Gazeteler seyyar serginin uğradığı limanlarda bilhassa Amerika'da sergiden sitayişle bahsetmişti. Amerika'nın beş şehrinde Türk haftası ilan edilmiş, şehirler donanmış, konferanslar verilmiş, radyo ve televizyonlarda Türkiye tanıtılmıştı. Fakat evvelki yıl büyük bir memnuniyetle karşılanan Tarsus'un hareketi bu sefer bazı gazetelerde tenkitlere yol açmıştı. Tenkitlerin başında, *garphlaşalım fakat tesettürü kaldırmayalım, sanayileşelim, fakat işçi hareketi olmasın.* sözleri gelmekteydi. Ayrıca vazifesi, Türkiye'ye döviz girişine vesile olmak olduğu halde kurum, döviz çıkışına sebep olduğu gerekçesiyle eleştirilmişti. Eleştirilere kurum, başlıca amacının Türkiye'yi tanıtarak turist ve döviz getirmek olduğu şeklinde cevaplandırmıştı. Turistlerin barınması için Türkiye'de oteller yapılmaya başlandığını hatırlatan kurum, bir-iki sene sonra meyve vermeye başlayacak propagandaya şimdiden başlanıldığına vurgu yapmıştı. Zira dövizle gelen turistin Türkiye'yi tanınması için dışarıda Türkiye hakkında propaganda yapılması lazımdı. Türkiye tanınmadan kimse Türkiye'ye gelmeyeceği için kurum, en asgari fedakarlıkla azamiyi elde etme yolunda bir teşebbüse girişerek bunda başarılı da olmuştu. Zira hükümet yalnız başına seyyar sergi ve propaganda seferleri tertip edecek imkanlara sahip değildi. Buradan hareketle tanıtım işini hükümetle beraber özel teşebbüs eliyle yapmak devlete ucuza mal olacaktı. Bu yüzden masrafların büyük kısmının yolculardan alınması yoluna gidilmişti. Bu şekilde Türk vatandaşları yeni yerleri görerek aydınlanacağı gibi, geziyi de üçte bir

29 *Panorama*, Yıl 1, S. 4, Ağustos 1954, s. 13-14.

maliyetine yapacaktı. Ayrıca asırlarca *kabuğuna çekilmiş Türk Milleti'nin denizler ve okyanusları aşarak grup halinde seyahat etmesinin, böyle bir grubun sadece oraya ayak basmasıyla Türkiye lehine bir propaganda hareketinin uyanmasına vesile teşkil ettiği de unutulmamalıdır*. Kurumun tek amacı Türkiye'yi yabancı diyarlara tanıtmak ve Türkiye'ye gelmek isteyenlerin ilgisini çekmekten ibaretti³⁰.

Kanallar ve Mercan adaları arasından 4 Temmuz bayram şenliklerinin olduğu Havana'ya varan Tarsus, limanda toplanan halk tarafından selamlanmıştır. Geniş caddeleri, tarihi İspanyol mimarisinin örneklerini barındıran, emsalsiz otel ve plajları, dünyanın en büyük müzikhollerinden Tropikanalı Havana şehri Tarsus yolcularını etkilemişti. Menşe ve kültürce İspanyol, yaşayış açısından Amerikalı olan Havana'da Tarsus üç gün geçirmiştir. Tarsus'un sonraki durağı plajlarıyla meşhur Miami şehriydi. Burada büyük bir hayranlıkla karşılanan Tarsus adeta ziyaretçi akınına uğramıştı. Valilik tarafından Tarsus emrine bir askeri otomobil tahsis edilmişti. Charleston ve Baltimore ziyaretleri de beklenildiği gibi ilgiyle karşılan serginin bir sonraki durağı ise Washington'du. Washington'daki Türk defilesine Amerikalı bazı senatörler eşleri olduğu halde katılmıştı. Senatörlerin eşlerinin modellik yaptığı Türk defileri büyük beğeni toplamıştı. Burada amaçlanan elbette ABD ile Türkiye arasındaki dostluk bağlarını kuvvetlendirmekten ibaretti. Türk ve Amerikalı mankenlerin eski ve yeni Türk kıyafetlerini takdimi ABD'de müspet akisler yapmıştır. Geminin sonraki durağı Baltimore'da gemiyi gezmek için 200 metrelik bir kuyruk oluşmuştu. Şehrin vali, belediye başkanı ticaret odası başkanın davet ve ziyaretleri birbirini takip etmişti. Tarsus'un son durağı ise New York'tu. Tarsus, New York'ta Türk kolonisi, New Yorklular, Washington'dan otomobillerle gelenler ve askeri bando ile karşılanmıştı. New York'ta Tarsus yolcuları içinde; prova, defileler, dört televizyon kanalında program, muhtelif gazetelere röportaj, fotoğrafçılarla randevuları içeren yüklü bir programa imza atmıştı. Astoria otelinde muhteşem bir defile sergileyen Türk model ve mankenleri, televizyon kanallarında söyleşilere katılmış, Türk müzisyenlerle birlikte sokaklarda imza dağıtmışlardı. 16 milyonluk nüfusu, otomobilleri, gökdelenleri ve sanatsal etkinlikleriyle Tarsus yolcularını kendine hayran bırakan New York, hakkında Hakkı Devrim şu cümleleri aktarmaktaydı: *içimizden bir kişinin bile ah burada kalabilsem dediğini duymadım. New York canavara benzetilen büyük şehirlerin en büyüğü. Kendisine sadece hayran ediyor ve biraz da ürkütüyor. Esasen*

30 *Panorama*, Yıl 1, S. 4, Ağustos 1954, s. 11.

Amerikalılar da New York'u pek sevmiyorlar. Hatta Londra bize New York'tan daha yakındır diyenler bile var. Hakkı Devrim'e göre orada yaşayan Türklerin tek isteği yurda dönmektir. Bir haftalık New York ziyaretinin ardından tekrar Atlantik'e açılan Tarsus Lizbon'a doğru yol çıkmıştı. Lizbon'dan Cannes'a geçen ve burada bir defile sergileyen Türkiye turizm kurumu personeli burada birçok yeri gezme fırsatı yakalamıştı. Buradan Villefranche'a bayram günü ulaşan Tarsus personeli üst güvertede bayram namazını eda etmiş ve Lizbon'dan alınan kurbanlar kesilmiştir. 16 Ağustos 1954 sabahı Tarsus İstanbul'a varmıştır³¹.

5. Tarsus Ziyareti Üzerine Değerlendirmeler

Tarsus'un Amerika'daki ziyareti üzerine olgunlaşma enstitüsü müdürü Refia Övünç basına bir demeç vermiştir. Sergi, ziyaretin tamamlanmasının ardından defilelerde sergilenen elbiselerin sadece şalvar ve etekten ibaret olduğu gerekçesiyle tenkite uğramıştı. Refia Övünç, defilede sadece eski Türk kıyafetlerinin sergilenmediğini, grup halinde mukayese imkanı verecek şekilde takdim edilen Türk koleksiyonundaki elbiselerin ilham kaynağının Türk tarihi olduğunu belirtmiştir. Gayet başarılı bir sergiye imza atıldığının altını çizen Refia Övünç, zevkle bir araya gelen renklerin, Amerikalılar için yenilik olduğunu, zira serginin gördüğü ilginin Amerikan gazetelerinden takip edilebileceğini söylemişti. Refia Övünç, New Yorklu modacı Mrs. Helen Cookman'dan, defiledeki işlemlere, renk kompozisyonuna, eski ve yeni desenlere dönük hayranlığını içeren bir mektup almıştı. Mrs. Helen Cookman'a göre, biçkisi, provaları ile herhangi bir profesyonel koleksiyonla denk hatta bazı yerlerde üstün Türk defilesi, tüm dünya için yeni bir tecrübe teşkil etmişti. Refia Övünç Türk renk kompozisyonunun yabancılar için en ilginç taraf olduğunu ortaya atmıştı. Refia Övünç'e göre Paris, Londra gibi merkezlerle yarışabilecek ihracat merkezli bir moda endüstrisi kurulamaz ise de belli alanlarda atılım yapılabilirdi. Üstelik enstitü birdenbire artacak siparişleri karşılayabilecek kapasitede değildi. Muhatabının Avrupa ve Amerika seyahatleri arasındaki farkı sorması üzerine Refia Övünç, ilk göze çarpanın giyim tarzları olduğunu, Amerikalı kadınların çok sade giyinerek, çok aksesuar kullandıklarını, hazır elbise giymeyenlerin çok az olduğunu, Avrupa'da ise belli bir standardın olmadığını sözlerine eklemişti. Amerikalı kadınların çok çalıştıklarını, laubalilikten uzak olduklarını, vakti olanların yardımlaşma cemiyetlerinin müdavimi olduğunu söyleyen Refia Övünç,

31 *Panorama*, Yıl 1, S. 5, Eylül 1954, s. 12.

Avrupa'da plaj kıyafetlilere rastlamanın ahval-i adiyeden olduğu halde, New York'ta 40 derece sıcakta bile çorap ve şapkaların muhafaza edildiğini aktarmıştı. Refia Övünç'e göre, Amerika Türkiye için çok daha verimli bir Pazar olabilirdi. Refia Övünç konuşurken masası New York, San Francisco gibi şehirlerden gelen ithalatçı firmaların mektuplarıyla doluydu³².

Tarsus'un Amerika ziyareti ile ilgili Türk kamuoyunu aydınlatmak, eleştirilere cevap vermek için Türkiye turizm kurumu başkanı Lütfi Kırdar bir beyanat vermiştir. Kurumun gayesinin memleketi tanıtmak ve Türk turizmini geliştirmek olarak özetleyen Lütfi Kırdar, bir önceki yıl idare heyetinin Türkiye'yi en kısa yoldan, en tesirli şekilde ve en az masrafla tanıtmının ve ancak birkaç sene sonra mahsul verecek bir tohumu ekmek cihetinden büyük sayıda turist çekebilmenin çaresi olarak seyyar bir serginin tertibinin düşünüldüğünü söylemişti. Lütfi Kırdar sözlerine şu şekilde devam etmişti:

“Sergi, batı Akdeniz limanlarını ziyaret ederek o derece muvaffak oldu ki, idare heyetimiz neticelerini hükümete arz ederken gerek Kore harbindeki kahramanlıklarımızın, gerekse reisicumhurumuzun ve başvekilimizin Amerika'ya ziyaretlerinin Amerikan milletinde uyandırdığı alaka ve sempatiyi bir kat daha arttırmaya matuf bir ziyaret yapılmasını istimzaç ettiği zaman, geçen sene olduğu gibi bu sefer de hükümetin şükranına layık tasvip ve teşvikine mazhar oldu. Lüzumlu her türlü müsaadeler ve yardımlar yapıldı.”

Lütfi Kırdar'a göre, Türkiye'yi tanıtmak, turist çekmek için dünyanın gittiği yoldan gitmekten başka çare yoktu. Türkiye bu uğurda milyonlar harcayamadığı için kurum, indirekt propaganda yolunu tercih etmişti. Bu da bir Türk gemisinin sergi, defile ve birkaç yüz Türk vatandaşının Türkiye'yi az veya çok veyahut hiç tanımayan diyalara götürmesiyle mümkün olmuştu. Harbin hemen ardından Amerika'da bu tarz bir propagandaya ilk tevessül eden ülkenin Fransa olduğunu hatırlatan Lütfi Kırdar, Amerika'nın dostluğunu kazanabilmek için Amerika'daki tüm tren şebekesi üzerinde bir seyyar sergi tertiplediğine vurgu yapmıştı. Türk sergisi ise sadece dört liman ve Washington'u ziyaret edebilmişti. Alınan netice ve görülen alakaya bizzat şahit olan Lütfi Kırdar idare heyetinin kararının son derece yerinde olduğunun altını çizmişti. Lütfi Kırdar'a göre, bu tarz büyük propagandaya vesile olan sergilere ileriki yıllarda da devam edilmeliydi. Lütfi Kırdar'ın en büyük temennisi, gelecekte memleketin sahibi olacağı transatlantiklerin

32 *Panorama*, Yıl 1, S. 5, Eylül 1954, s.16.

geniş salon ve güverteleriyle daha zengin sergilerin tertip edilerek Amerikan sahillerinin tüm önemli limanlarının ziyaret edilmesi idi. Tahmin edilenin üstünde büyük bir ilgiyle karşılandıklarını, Tarsus sergilerinin on binlerce kişi tarafından ziyaret edildiğini söyleyen Lütfi Kırdar, yolcuların şerefine davetler, kokteyller tertip edildiğini, şehirlerin Türk bayraklarıyla donatıldığını, her limanda Türk haftası ilan edilerek Türkiye hakkında konferanslar verildiğini hatırlatmıştır. Sosyal ve mesleki teşekküllerin temsilcileri, belediye başkanları Tarsus yolcularıyla meşgul olmuştu. Lütfi Kırdar, Washington sosyetesinin en kibar hanımlarının, bu arada bazı senatörlerin eşlerinin defilede Türk elbiselerini giyerek halkın huzuruna çıkmayı kendilerinin istediğini, Başkan Eisenhower'ın kendilerini özel surette kabul ettiğini aktarmıştı. Lütfi Kırdar'a göre sergi, evvelki seneki Avrupa sergisiyle karşılaştırıldığında çok daha başarılı geçmişti. Zira, o yıllarda Ford şirketi televizyonda bir seans alınca 500.000 dolar ödemekteydi. Televizyon şirketleri kendi inisiyatifleriyle 11 seans tanıtım fırsatı vermişti. Bunun dışında gazete ve radyoların yayımlarını, Amerika'da milyonlardan başka Avrupa'da da milyonlar takip etmişti. Tarsus'un propaganda seferinin Türkiye'yi tanıtmaya ve turist çekme amacına dönük olduğunu yineleyen Lütfi Kırdar, Türkiye'nin tek bir bürosu yokken diğer ülkelerin dünyada birçok turizm bürosu açtığını, turizmin uzun vadeli bir iş olduğunu, otellerin tamamlanmazsa kimsenin gelmeyeceğini sözlerine eklemişti. Sergi beklenenin üstünde başarı göstermişti. Zira Tarsus Amerika'dan ayrılınca Türk seyahat acentelerine birçok müracaat yapılmıştı. Ayrıca bir Amerikan seyahat acentesi İstanbul'a bir temsilci göndermişti³³.

6. Tarsus Ziyaretinin Amerika'daki Akisleri

Amerikan basınında iyi niyet gemisi olarak adlandırılan Tarsus gayet olumlu bir izlenim bırakmıştı. Zira güvertedeki Türk temsilcilerin ve rıhtımdaki halkı selamlaması, üniformalı hosteslerin Türk ve Amerikan bayraklarıyla merasimi Amerikan basınına etkilemişti. Amerikan 3. deniz kuvvetlerine ait bandonun Türk ve Amerikan milli marşlarını çalarken kalabalığın sessizliğe büründüğünü sütunlarına taşıyan Miami Herald gazetesi, karaya ilk ayak basanın Lütfi Kırdar ve ardından Nuri Eren olduğunu haber vermektedir. Tarsus'u karşılayanlar arasında Amerika'dan birçok sivil ve askeri yetkili vardı. Lütfi Kırdar şu beyanını vermişti: *Cumhurbaşkanımızın geçen sene, başbakanımızın bir iki ay evvel ve nihayet bizim bu günkü ziyaretimiz Türkiye ve Amerika arasında, sulhu muhafaza için yapılan işbirliğinin en güzel*

33 Panaroma, S. 6, Ekim 1954, s.14.

nişanesidir. Daha sonra Lütfi Kırdar ve Nuri Eren karşılama komitesini gemideki sergiye davet edip sergiyi gezdirmiştir. Şehir meclisini ziyaret eden Tarsus heyeti, diğer şehirler için de hazırlanan İzmir'in ay yıldızlı pirinç anahtarını belediye başkanı Abe Aronovitz'e vermiştir. Belediye başkanı da Miami şehrinin anahtarını Türk heyetine vermiştir³⁴.

Bir başka Amerikan gazetesi Tarsus'un seyahatini *Tarsus Hoş Geldin* şeklinde verirken, en iyi hatıralarını Charleston'dan götürmesini tüm kalbiyle dilemekteydi. En iyi intibaların Charleston'dan alınacağını ümit eden gazete, Tarsus'un güzel bir şekilde karşılanacağını belirtirken, iki memleketin birbirini tanıyıp turistik ve ticari bağların temin edileceğini sütunlarına taşımaktaydı. 1949'da Amerika'ya iki Türk destroyerinin geldiğini hatırlatan gazete, Amiral Mehmet Ali Ülgen Amerikan deniz üstlerini gezmişti. 1951'de on beş Türk mühendisi iki Amerikan fabrikasında staj görmüştü. 1952'de Protoces gemisi direğine Türk bayrağı çekmişti. Gazeteye göre, Türklerin Amerika'da candan karşılanmasının başlıca sebeplerinden biri Türkiye'nin iyi bir müttefik oluşu ve komünizmle canhıraş mücadelesiydi. Türkler Ruslara karşı durumu gayet iyi idare etmekteydi. Zira son 150 sene zarfında Ruslarla dört kez savaşan Türkler, Rusların boğazlarda gözünün olduğunu bilmekte, Amerikan askeri yardımını gayet iyi kullanmaktaydı. Ayrıca Türk askerinin Kore'deki kıymetini tüm dünya görmüştü. Gazete Türklerin lügatinde *acaba, keşke* kelimelerinin olmadığını sütunlarına taşımıştı³⁵.

Sonuç

Türkiye'yi Batılı ülkelere tanıtmak ve Türkiye aleyhine propagandayı pasivize etmek amacıyla Osmanlı Devlet'i yurtdışındaki seyyar sergilere katılma gereği duymuştu. Zira bu dönemde Batı'daki Türk düşmanlığı had safhadaydı. Genç Türkiye Cumhuriyeti de Osmanlı'dan kalan mirası devam ettirmişti. Türkiye, memleketi tanıtarak Türk turizmini çok az masrafla geliştirip Türkiye'nin imajını Avrupa ve Amerika'da daha yukarılara çekmek için Tarsus vapuruyla seyyar sergi seyahatine karar vermişti. Zira Kore Savaşı'ndan sonra özellikle Amerika'da Türkiye'ye dönük sempati azalmaya başlamıştı. Azalan ilgiyi yukarılara taşımak ve aynı zamanda Türk turizmini geliştirmek elzemdi. Bu dönemde İkinci Dünya Savaşı'nın ardından süper güç konumuna yükselen Amerikan kamuoyunu etkilemek için bazı Avrupa ülkeleri de seyyar sergiler tertiplemekteydi. Avrupa ve Amerika'da

34 *Miami Herald*, 8 July 1954.

35 *Charleston*, 10 July 1954.

beklenenin üzerinde ilgi uyandıran Tarsus sergisi sayesinde gazete, radyo ve televizyonlarda Türkiye'den söz edilmeye başlanması devletin bu politikasının kanımızca en önemli meyveleriydi. Burada asıl hedef Batılı ülkelerin kamuoylarını Türkiye tarafına çekme gayretinden başka bir şey değildi. Bize göre Tarsus vapuruyla yapılan seyahat amacına ulaşmıştır.

Kaynaklar

Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.)

Dergiler

Panorama

20. Asır Dergisi

Gazeteler

Akşam

Cumhuriyet

Charleston

Miami Herald

Eserler

1889 Paris Umumi Sergisi, TBMM Milli Saraylar, İstanbul 2010.

Akçura, Gökhan, *Türkiye Sergicilik ve Fuarçılık Tarihi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2009.

Bozkurt, Celil, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Bir Propaganda ve Tanıtım Hamlesi: 1926 Seyyar Sergi ve Avrupa Seyahati", *Belleten*, C 83, S. 298, 2019.

François, Georgeon, *Sultan Abdülhamit*, Homer Kitabevi, çev. Ali Berktaş, İstanbul 2006.

Giz, Adnan, "Dünya Sergilerinde Türk Mamulleri", *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*, sayı 18, İstanbul 1967.

Gür, Nurdan, *1900 Yılı Uluslararası Paris Sergisinde Osmanlı Devleti*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.

Kasaba, Reşat, *Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Ekonomisi*, Belge Yayınları, İstanbul 1993.

Kasap, Sevilay, *Sergi-i Umumi Osmani, 1863*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2003.

Önsoy, Rifat, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Katıldığı İlk Uluslararası Sergiler ve Sergi-i Umumi Osmanî (1863 İstanbul Sergisi), *Bellekten*, C 47, S. 185, Ankara, Ocak 1983.

Uslu, Menekşe Yıldız, *Osmanlı Devleti’nin Yurtdışında Katıldığı Uluslararası Sergiler*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2016.

